

Oddelek za arheologijo

Krajša zgodovina oddelka in predmet poučevanja

Marca 1919 je Vseučiliška komisija med 33 katedrami Filozofske fakultete predvidela katedro za arheologijo in prahistorijo ter katedro za epigrafiko. Zaradi pomanjkanja učiteljev je prva in več desetletij edina arheološka katedra začela z delom šele v študijskem letu 1923/24, ko je bil za profesorja za klasično arheologijo imenovan Vojeslav Molè. Posamezne arheološke teme pa so se poučevale že od leta 1919 na drugih katedrah, med drugim tudi na zgodovinski, kjer je bila leta 1924 zagovarjana prva arheološka diplomska naloga. Leta 1926 je bil za profesorja klasične arheologije imenovan Balduin Saria, dotedanji kustos Narodnega muzeja v Beogradu in docent na tamkajšnji univerzi, ki je prevzel tudi katedro za antično zgodovino. Predaval je več kot 20 različnih predmetov iz antične arheologije in zgodovine. Leta 1940 se mu je kot zasebni docent pridružil Rajko Ložar, ravnatelj Etnografskega muzeja, s temami iz prazgodovinske arheologije. Klasična arheologija je bila vzporedni ali pomožni diplomski predmet, najpogosteje v kombinaciji s klasičnimi jeziki, glavni diplomski predmet pa je postala leta 1932. Do leta 1944 je iz arheologije diplomiralo 48 študentov.

Z drugo svetovno vojno so prišle korenite spremembe. Saria je odšel na graško univerzo, tik pred osvoboditvijo je iz Slovenije odšel Ložar, kmalu po njej pa tudi Molè, ki je med vojno začasno nadomestil Sario. Ker za antično arheologijo in zgodovino ni bilo habilitiranih profesorjev, je Univerza v Ljubljani leta 1946 povabila Josipa Klemenca, upokojenega kustosa Arheološkega muzeja iz Zagreba, Josipu Korošču, kustosu v Zemaljskem muzeju v Sarajevu (1939–45) in Ptujskem muzeju (1945–47), pa podelila naziv profesorja za prazgodovinsko in staroslovansko arheologijo. Paleolitsko arheologijo je prevzel Srečko Brodar, Božo Škerlj pa fizično antropologijo;

oba sta prihajala s Prirodoslovno-matematičnega oddelka Filozofske fakultete. S študijskim letom 1946/47 je bila arheologija spet vzpostavljena kot samostojna predmetna skupina, celovit študijski program pa je zaživel štiri leta pozneje. Vključeval je prazgodovinsko, antično in staroslovansko arheologijo, arheologijo paleolitika, etnologijo, grški in latinski jezik, paleoantropologijo ter konzerviranje in prepariranje arheoloških predmetov. Leta 1955 se je prazgodovinska katedra ločila na katedro za arheologijo predkovinskih obdobj in katedro za arheologijo prazgodovinskih kovinskih obdobj; slednjo je prevzel France Stare`. V takratnem Arheološkem seminarju sta delovala še asistenta Jaroslav Šašel in Tatjana Bregant. Tako zastavljen študijski program obdobj se je v glavnih potezah ohranil trideset let.

Leta 1960 se je Arheološki seminar preimenoval v Oddelek za arheologijo in dobil prostore v novi zgradbi Filozofske fakultete na Aškerčevi 2. S tem letom diplomanti niso več dobili splošnega naziva diplomiranih filozofov, temveč po vedi, iz katere so diplomirali. Med letoma 1960 in 1977 je bilo mogoče arheologijo študirati tudi dvopredmetno, skupaj z zgodovino, zgodovino umetnosti, etnologijo ali klasičnimi jeziki. Leta 1961 sta bila vpeljana dvostopenjski dodiplomski študij in magistrski študij. Pomemben razvojni dosežek je bila ustanovitev znanstvene revije *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* leta 1965, ki pod imenom *Documenta Praehistorica* izhaja še danes. Iste leta je bila v register knjižnic vpisana tudi Knjižnica Oddelka za arheologijo.

V letih med 1966 in 1969 je prišlo na oddelku do velike kadrovske krize. Umrli sta profesorja Korošec in Klemenc, medtem ko so bili Starè, Brodar in Škerlj upokojeni. Na pomoč so priskočili strokovnjaki iz Hrvaške (V. Miroslavljević, M. Zaninović, Z. Vinski), k trajnejšemu sodelovanju pa sta bila iz Narodnega muzeja povabljeni Jože Kastelic za antično arheologijo, zgodovino in umetnost ter Stane Gabrovec za arheologijo

bronaste in železne dobe. France Osole s Fakultete za naravoslovje in tehnologijo je prevzel paleolitsko katedro, Zlata Dolinar-Osole z Biotehniške fakultete pa fizično antropologijo. Rimsko arheologijo je predaval tudi Peter Petru, ravnatelj Narodnega muzeja, arheologijo srednjega veka pa Branko Marušić iz Arheološkega muzeja v Pulju. K ureditvi razmer so veliko prispevala tudi štiri asistentska mesta, ki jih je oddelek dobil med letoma 1971 in 1976.

Študijski program se v osemdesetih letih ni bistveno spreminjal. Jedro so predstavljali obdobjni predmeti: arheologija paleolitika, arheologija predkovinskih prazgodovinskih obdobj, arheologija kovinskih prazgodovinskih obdobj, klasična arheologija, rimska provincialna arheologija in arheologija zgodnjega srednjega veka. Po upokojitvi Jožeta Kastelica (1982) in Tatjane Bregant (1988) ter smrti Branka Marušića (1982) so njihove predmete ob pomoči pogodbenih profesorjev prevzemali mlajši sodelavci: Božidar Slapšak rimsko provincialno arheologijo, Bojan Djurić klasično arheologijo, Milena Horvat dokumentiranje in prepariranje arheoloških predmetov, Mihael Budja neolitsko in eneolitsko arheologijo, Ljubinka Teržan arheologijo bronaste in železne dobe, Timotej Knific pa zgodnjesevno arheologijo. Slednjega je po odhodu v Narodni muzej leta 1989 začasno nadomestila asistentka Irena Mirnik Prezelj. Leta 1985 je bila kot dokumentalistka zaposlena Darja Grosman (pozneje predavateljica metodologije), za krajši čas pa še mladi raziskovalci in stažisti Janka Istenič, Zoran Stančič in Barbara Toman Ravnik. Kadrovske dopolnitve so se zaključile leta 1989 s prihodom Mitje Guština, profesorja za metodologijo. V osemdesetih letih so v študijskem programu redno sodelovali tudi strokovnjaki z drugih fakultet, France Osole in Vida Pohar (FNT), Peter Šivic (FAGG), Zlata Dolinar-Osole, Marija Štefančič, Tatjana Tomazo Ravnik (BTF) in Peter Kos iz Narodnega muzeja, s Filozofske fakultete pa še profesorji z oddelkov za etnologijo, zgodovino in klasično filologijo. Opozoriti velja na dve gostovanji, ki sta močno vplivali na nadaljnji razvoj študija arheologije – Lewisa Binforda z Univerze Albuquerque iz ZDA, utemeljitelja t. i. nove arheologije, ki je leta 1985 en semester predaval arheološko epistemologijo, in Johna Chapmana z Univerze v Newcastlu iz

Velike Britanije, ki je v študijskem letu 1988/89 predaval arheološko teorijo.

Delo oddelka je že od samih začetkov močno omejevala prostorska stiska. Zato je fakulteta leta 1985 najela prostore v meščanski vili na nekdanji Tobačni ulici 4, dokončno pa je bil z izjemnim prizadevanjem Mitje Guština problem rešen leta 1991 s preselitvijo v nekdanji Mladinski dom Malči Beličeve na Zavetiški ulici 5.

Od devetdesetih let naprej sta se študij in raziskovalno delo na oddelku izrazito posodobila. Na konceptnem področju so se nadgrajevale srednjeevropske kulturnozgodovinske tradicije s pristopi angloameriške arheologije, vzporedno pa je potekal tudi intenziven tehnološki razvoj. Rezultat tega so bile nove vsebine v študijskem programu: prostorska arheologija, arheološka teorija in zgodovina, arheologija okolja, neinvazivne metode terenskega dela, geofizikalne raziskave, naravoslovne analize artefaktov, geografski informacijski sistemi, daljinsko zaznavanje. V kratkem času se je oddelek uveljavil kot pomemben regionalni center v Evropi, v arheološki uporabi geografskih informacijskih sistemov pa je imel celo pionirsko vlogo v svetu. Takšen razvoj je bil mogoč samo z novimi strokovnjaki, ki so se šolali tudi na tujih univerzah (Branko Mušič, Peter Turk, Zoran Stančič, Predrag Novaković). Leta 1994 je bil v program uvrščen nov obdobjni predmet Arheologija mlajših obdobj, katerega nosilec je bil sprva Guštin, pozneje pa Katarina Katja Predovnik. Leta 1996 je bil močno prenovljen študijski program, ki je poslej vseboval večji delež metodoloških in naravoslovnih vsebin ter arheološke teorije. Leta 2004 so paleolitske študije s FNT UL prešle na Filozofsko fakulteto, kjer je bila na novi katedri angažirana Simona Petru. Katedro za arheologijo zgodnjega srednjega veka – na njej so v zadnjih desetletjih predavali Željko Tomičić z Arheološkega inštituta v Zagrebu ter Slavko Ciglencečki in Andrej Pleterski z Inštituta za arheologijo ZRC SAZU – je leta 2012 prevzela Tina Milavec. Božidarja Slapšaka, Ljubinko Teržan in Bojana Djurića so po njihovi upokojitvi zamenjali Andrej Gaspari, Matija Črešnar in Katharina Zanier, pomembno vlogo v pedagoškem in raziskovalno-razvojnem

delu, zlasti na področju digitalnih tehnologij in prostorskih študij, pa ima tudi raziskovalec Dimitrij Mlekuž.

Od leta 2009 se študij izvaja po t. i. bolonjskem modelu dveh stopenj. Osnove obdobjnih in metodoloških predmetov so predvidene na prvi stopnji, na drugi stopnji pa usmeritev v prazgodovinsko, antično ali historično arheologijo; na voljo je tudi večji izbor predmetov s širšega področja metodologije in naravoslovja. Študij druge stopnje se je začel v letu 2012, tretja stopnja (program Humanistika in družboslovje) pa v letu 2009. Tu oddelek sodeluje na dveh področjih: Arheologija in Heritologija.

V izvajanju programa sodeluje 28 profesorjev, asistentov in lektorjev z Oddelka za arheologijo, drugih oddelkov FF UL, drugih članic UL in drugih znanstvenih in kulturnih ustanov. Oddelčna knjižnica šteje več kot 30.000 bibliografskih enot, na oddelku pa je tudi depo z več kot 20.000 arheološkimi najdbami.

V zadnjih desetletjih je oddelek organiziral vrsto odmevnih znanstvenih srečanj – med najpomembnejšimi sta ustanovni kongres Evropske zveze arheologov leta 1994 v Ljubljani in vsakoletni Neolitski seminar, ki poteka od leta 1993. Sodelavci oddelka so v tem času sodelovali v številnih projektih po vsem svetu, kot gostujoči profesorji pa predavali na univerzah v Nemčiji, Avstriji, Franciji, Italiji, Bosni in Hercegovini ter na Kitajskem. Študentje imajo danes za izmenjave na voljo 32 univerz po vsej Evropi. Oddelek za arheologijo je že nekaj let uvrščen med 200 najboljših arheoloških šol na svetu (QS – World University Ranking). Od leta 1924 je do danes iz arheologije diplomiralo 584 študentov, 50 študentov je magistriralo (9 bolonjskih) in 94 doktoriralo. Študentje arheologije so prejeli 49 Prešernovih nagrad, od tega 19 univerzitetnih.

red. prof. dr. Predrag Novaković

Študijski programi

1. stopnja	2. stopnja
Arheologija – enopredmetni	Arheologija – enopredmetni
3. stopnja	
Humanistika in družboslovje – interdisciplinarni	Področji: Arheologija, Heritologija

Katedre

- Katedra za arheologijo paleolitika in mezolitika
- Katedra za arheologijo neolitika in eneolitika
- Katedra za arheologijo kovinskih obdobj
- Katedra za klasično arheologijo
- Katedra za rimsko arheologijo
- Katedra za arheologijo zgodnjega srednjega veka
- Katedra za arheologijo mlajših obdobj
- Katedra za arheološko metodologijo in teorijo

Trenutni raziskovalni projekti in mednarodna sodelovanja

- raziskovalni program *ARHEOLOGIJA* (P6-247)
- projekt INTERREG *Iron-Age-Danube - Monumentalized Early Iron Age Landscapes in the Danube river basin* (DTP1-1-248-2-2)
- bilateralni projekt *Prenašanje rezultatov znanstvenih raziskav arheoloških krajin v varstvo kulturne dediščine in njeno turistično promocijo* (ZnanostZaDediščino)
- raziskovalni projekt v sodelovanju z Gradskim muzejem iz Vršca *Procena arheološkega potenciala, rizika i ugroženosti arheoloških lokaliteta u Priobalju Dunava kod Banatske Palanke*
- tržni projekt *Poizkopavalna obdelava arheoloških najdb in dokumentacije z arheoloških izkopavanj na avtocestah*
- tržni projekt *Arheološke preventivne raziskave pri sanaciji objekta na Aškerčevi 5*
- tržni projekt *Arheološke preventivne raziskave za Muzej in galerije mesta Ljubljane*

- tržni projekt *Arheološko istraživanje na lokalitetu nacionalnog spomenika »Arheološko područje – prahistorijsko naselje u Butmiru (Sarajevo)«*
- mednarodni programi študentske in učiteljske izmenjave ERASMUS in CEEPUS

Knjižne zbirke, znanstvene revije

- *Documenta praehistorica* (znanstvena revija)
- *Archaeologia historica Slovenica* (knjižna zbirka)

Študentske dejavnosti in društva

- Študentsko arheološko društvo
- revija *Profil*

Seznam zaposlenih

- red. prof. dr. Mihael Budja (od 1984)
- doc. dr. Matija Črešnar (od 2004)
- doc. dr. Andrej Gaspari (od 1997)
- pred. Darja Grosman (od 1985)
- asist. Luka Gruškovnjak (od 2016)
- asist. dr. Tamara Leskovar (od 2017)
- doc. dr. Tina Milavec (od 2009)
- doc. dr. Dimitrij Mlekuž (od 2002)
- doc. dr. Branko Mušič (od 1990)
- red. prof. dr. Predrag Novaković (od 1992)
- doc. dr. Simona Petru (od 2004)
- izr. prof. dr. Katarina Katja Predovnik (od 1998)
- Luka Pukšič, raziskovalec (od 2017)
- asist. dr. Brina Škvor Jernejčič (od 2017)
- Katja Švarc, samostojna strokovna delavka (od 2005)
- Danijela Udovič, bibliotekarka (od 2007)
- asist. Manca Vinazza (od 2013)
- doc. dr. Katharina Zanier (od 2018)
- doc. dr. Andreja Žibrat Gašparič (od 2004)